

RIZIČNI I ZAŠTITNI ČIMBENICI U ŠKOLSKOM OKRUŽENJU KAO TEMELJI USPJEŠNIJE PREVENCIJE POREMEĆAJA U PONAŠANJU DJECE I MLADIH

VALENTINA KRANŽELIĆ TAVRA*

Primljeno: veljača 2002.
Prihvaćeno: ožujak 2002.

Pregledni rad
UDK: 376.5-053.2

Kako djeca odrastaju, njihovo izlaganje višestrukim okruženjima također postaje veće, a etiologija poremećaja u ponašanju postaje sve zamršenija. Iako obitelji zadržavaju ključnu ulogu u razvoju, škola postaje glavni socijalizacijski kontekst, a jača i utjecaj vršnjačke grupe. Važna obilježja za osnovnoškolsku djecu i mlade uključuju akademski i socijalni razvoj, odnose sa članovima obitelji i vršnjacima, i sposobnost odgovarajućeg ponašanja u različitim okruženjima (prema Murray, Guerra, Williams, 1997). Iako se različito navode, rizični i zaštitni čimbenici za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih uglavnom se svrstavaju na tri razine, individualnu, razinu užeg okruženja (obitelj, vršnjaci, škola, susjedstvo, lokalna zajednica) i razinu šireg okruženja (društvo i zajednica u cjelini). Kako se u radu govori o školskom okruženju tako se navode rizični i zaštitni čimbenici na strani djeteta i oni na strani školskog okruženja. Paralelno s istraživanjima čimbenika koji utječu na pojavu rizičnih ponašanja u školskom okruženju, razvijaju se i istraživanja o uspješnim školama. Deskriptivne studije otkrivaju specifične mehanizme koji su povezani sa školama koje omogućavaju svojim učenicima bolje akademsko postignuće od onog očekivanog na temelju njihovih karakteristika (Hawkins, 1997). Uz različita viđenja uspješnih škola, predstavljen će biti i koncept kvalitetne škole (Glasser, 2001). Saznanja o rizičnim i zaštitnim čimbenicima u školskom okruženju te o modelima uspješnih i kvalitetnih škola mogu poslužiti kao temelji izradi preventivne strategije, ali i izradi programa prevencije kao operacionalnog dijela te strategije.

Ključne riječi: *djeca i mladi, rizični i zaštitni čimbenici, školsko okruženje, uspješne škole, prevencija poremećaja u ponašanju*

Uvod

Uspjeh mladog čovjeka u suočavanju s izazovima i mogućnostima suvremenog života, u velikoj mjeri ovise i o znanjima, vještinama i stavovima koje su naučili u školi, kod kuće i u svojim lokalnim zajednicama. Ono što će na tom "putovanju" naučiti, nije samo vitalno za njihov vlastiti život, već je od velikog značaja i za dobrobit zajednice, društva u cjelini, ali i za pojedine aspekte društva, kao što su ekonomija, politika i socijalni aspekt. Kao što Konvencija o pravima djeteta jasno ističe, svako dijete ima pravo na osnovno obrazovanje, ali i na jednakost u pris-

tupu srednjem obrazovanju, uključujući opće i stručno obrazovanje. Konvencija također podržava i obrazovanje koje ide u smjeru razvoja osobnosti, talenata i mentalnih i fizičkih sposobnosti djeteta (UNICEF, 2000).

Kako djeca odrastaju, njihovo izlaganje višestrukim okruženjima također postaje veće, a etiologija poremećaja u ponašanju postaje sve zamršenija. Iako obitelji zadržavaju ključnu ulogu u razvoju, škola sada postaje glavni socijalizacijski kontekst, a jača i utjecaj vršnjačke grupe. Važna obilježja za osnovnoškolsku djecu i mlade uključuju akademski i socijalni razvoj, odnose sa članovima obitelji i vršnjacima, te

* Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu